

27. desember 2012

Pliktfølelse

Gamle tanker ved årets slutt.

Det har vært meget snakk om habilitet i året som gikk. Næringsminister Giske var vel ikke inhabil da han plasserte dårlig kvalifiserte partivenner i lønnsomme posisjoner? Eller statsministeren da han ansatte sin forlover uten fagbakgrunn som politidirektør? Det lyder ganske formelt dette med habilitet. Begrepsbruken bidrar til å fremstille handlingene som uoppmerksom snubling i innfløkte bestemmelser, til unnlatelse av å innhente en juridisk betenkning fra Justisdepartementet, osv. Men språkbruken til tross, - det dreier seg egentlig ikke om formaliteter men om rolleforståelsen i samfunnets ledelse. Og mer presist, om innholdet i pliktfølelsen, om grensen mellom samfunnsoppdraget og fordelsmulighetene.

Temaet er ikke nytt. Romerne var meget bevisste på viktigheten av å begrense egennytten for innehaverne av de høyeste offentlige stillingene. De anså bruk og misbruk av slike stillinger for egen fordel som den største trussel mot fellesinteressene. Det er ingen overdrivelse å hevde at i republikkens tidligste århundrer var dette hensynet et dominerende trekk i innretningen av staten. Det gjennomsyret både organiseringen og lovverket. Men selv med store juridiske ferdigheter har formalitetene sine begrensninger. Også romerne innså at til syvende og sist bestemmes samfunnsutviklingen av holdningene i de ledende sjikt. Her er det minnet om Cincinnatus kommer inn.

Lucius Quinctius Cincinnatus (519-430 f.Kr) var en ubemidlet aristokrat i den ennå lille bystaten Rom. Han var valgt til konsul i år 460, og trakk seg tilbake til sitt beskjedne gårdsbruk da konsulatet var over. To år senere, i 458, førte den ene av de daværende konsulene krig mot en allianse av tre nabostammer. I fjellene et stykke fra byen ble den romerske hæren omringet, - krisen var prekær. Halvt i panikk fikk senatet samlet seg om å utnevne Cincinnatus til diktator for seks måneder, slik loven åpnet for. En delegasjon dro til Cincinnatus, fant ham bak ploegen på åkeren og forkynte senatets vilje. Cincinnatus innfant seg i senatet, iførte seg feltherrens purpurrøde kappe, sammenkalte gjenværende stridsdyktige, dro til fjellene og befrikk hæren. Tilbake i triumf. Hele operasjonen tok 16 dager. Og så, på den siste dagen gjorde Cincinnatus det som ingen ventet, men som sikret ham varig ry som mønster for borgerdyd: Han sa fra seg diktaturet og dro tilbake til åkeren, i stedet for å utnytte sin nyvunne heltestatus og sine diktatorfullmakter til egen og venners fordel.

De påfølgende 850 år av Romerrikets historie vitner om at langt fra alle i de ledende sirkler etterlevde dydene. Men minnet om Cincinnatus ble altså holdt i hevd. Kanskje fordi det rommer en tidløs verdi - ?

T